

İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi, Süleymaniye Biyoloji Enstitüsü Kütüphanelerinin Kuruluş ve Tarihçesi*

The Establishment and History of the Libraries of Süleymaniye Biology Institute, Faculty of Science, University of Istanbul

Orhan KÜÇÜKER**

Öz

Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Nebatat (Botanik) ve Hayvanat (Zooloji) Enstitülerinde (Biyoloji Enstitüsü), 1933 Üniversite Reformu sonrasında uygulanan kütüphanecilik programı ve ayrıca bu konuda eğitim veren göçmen Alman, Avusturyalı ve Türk öğretim üyeleri ile kütüphaneciler anlatılmıştır.

Anahtar sözcükler: 1933 Üniversite Reformu, İstanbul Üniversitesi Biyoloji Enstitüsü, Kütüphane

Abstract

The aim of this study is to report on the educational and instructional programmes of the librarianship offered by Istanbul University, Faculty of Science, Zoology and Botany Institutes (Biology Institute) following the 1933 University Reform. In the course of history explanations, the contributions of exiled German and Austrian scientists as well as the Turkish scientists, and also librarians who were involved in the undertaking were also mentioned.

Keywords: 1933 University Reform, Biology Institute of the University of Istanbul, Library

Giriş

Kütüphane, "belirli ve sınırlı bir çevrenin ya da herkesin yararlanması için, yazılı, basılı, görsel-işitsel ve çizgisel her türden yayınları toplayan, düzenleyen, en uygun yararlanma ortamını yaratacak araçları ve yöntemleri kullanarak çevresindekilere ulaştıran kuruluş" olarak tanımlanmaktadır. Kütüphanelerin temel amaçları arasında "toplumsal uygulamalar, ekonomi, ticaret, eğitim, politika, genellikle her tür uygulama alanları için gerekli belgeleri toplayıp saklamak, uygulamalara yardımcı olmanın yanı sıra; her türden düşün, sanat, bilgi ürünlerini toplayıp saklamak, insanlar, toplumlar, coğrafya bölgeleri

* Bu yazı, 1.04.2008 tarihinde "44.Kütüphanecilik Haftası Programı" çerçevesinde "2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul ve Kütüphane" adlı panelde sunulmuştur.

** ** Prof.Dr.; İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, Botanik Anabilim Dalı, (kucuker@istanbul.edu.tr).

ve çağlar arasında sürekli paylaşılmasını, aktarılmasını sağlamak ve böylece insanlığın vardığı enleri ortak düzeyi, her konuda bütün bireyler ve toplumlar için ulaşılabilir kılmak bulunmaktadır (Baysal, 1992, ss.7-8). Özetle söylemek gerekirse bir kütüphanenin üç temel görevi vardır: Toplama (sağlama), düzenleme ve yararlandırma.

Türkiye’de kütüphaneler Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze önemli bir konumu işgal etmiştir. Bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları kısaca özetlenirse; Milli Kütüphane kurulması fikrini İkinci Meşrutiyetin ilanını izleyen dönemde görebiliriz. Cumhuriyet dönemi Türk kütüphaneciliği özellikle 1926 yılından itibaren gelişimini hızlandırmış, yazma eserler ve Halkevi kütüphaneleri ile üniversite kütüphanelerine ulaşılmıştır. 1933 Üniversite Reformuna ardışık Türkiye’de İstanbul ve Ankara Üniversiteleri gibi eski üniversitelerde, merkez kitaplıklar ile birlikte büyük boyutlu fakülte kütüphaneleri, seminer, enstitü, klinik ve bölüm kütüphaneleri de kurulmuştur (Baysal,1992, ss.52-59; Üstün,1976, s.122).

Bu makalede, Üniversite Reformundan sonra kütüphanelerdeki yenileştirme çalışmalarının örneklerinden olan Fen Fakültesi Biyoloji Enstitüsünde kurulan Botanik ve Zooloji Kütüphanelerinin geçmişi ve bugünü anlatılmaktadır. Makalenin diğer amacı ise,, Cumhuriyet dönemi mimarisinin üniversite kütüphanelerine yansımalarına da kısaca değinmektir. Bu mimarinin tüm özelliklerini taşıyan Süleymaniye Biyoloji Enstitüsü Botanik ve Zooloji Kütüphaneleri ile aynı mimar tarafından inşa edilen Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Muhlis Kütüphanesinin kuruluş ve tarihçelerine de verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Mimarisinin Üniversite Kütüphanelerine Yansımaları

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti teması bağlamında, “Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin mimarisi ne olmalıdır” sorusuna yanıt aranırken, ülkemizde ne yazık ki kütüphane binalarına ait çalışmalara çok sık rastlanmadığını bildiren yeni bir araştırmada (Çakmak, 2006, s.4) kütüphane binalarının *mimarisi tarihi, çevre ile etkileşimi ve kullanıcıyı çekme güçleri* açısından bazı irdelemelere yer verildiği görülmüştür. Bu araştırmada okul, üniversite, araştırma, özel ve halk kütüphaneleri gibi her türlü kütüphanenin çağın koşullarına göre (koleksiyon, elektronik ortam, veri tabanı, yayın takibi) yenilenmesinin yanı sıra mekânlarının da önemine değinilmiştir. Bu bağlamda kütüphanenin bulunduğu *kent silueti ile uyumu, mimari formu, çevre ile ilişkisindeki fiziki esneklik ve sembolik olması* gibi öğeleri taşınması istenmiştir. Yazının sonunda bir kütüphanenin kuytu, gözden uzak, erişimi zor yerlerde bulunmasının yanlış olacağı, sadece kütüphane binası olsun diye inşa edilmemesi gerektiği ve özgün bir tarz taşınmasına vurgu yapılmıştır.

Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra Türkiye’de her alanda başlayan çağdaşlaşma atağında eğitim ve öğretim en önde yer almıştır. Bu bağlamda yetişen genç kuşağın Cumhuriyetin kurumsallaşmasında ve yaşatılmasında üstleneceği rol, Tanzimat ve

Meşrutiyet'ten gereken dersi çıkararak ve yarını kurmaya çalışan Kemalist Türkiye'nin yeni yöneticileri için "eylem planının" ilk başlarında yer tutmuştur. Bu nedenle genç Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetici kadroları, eğitim yapılarının niceliksel özelliklerinin yanında, belki ondan daha ön planda, bu okulların mimari yetkinliğine, eğitimsel ve altyapı niteliğine ve özellikle estetik açılardan taşıyacakları çağdaş özelliklere ağırlık vermişlerdir. Yönetici kadroların bu yaklaşımı, bu dönemde inşa edilecek eğitim yapılarına, öğretmen yetiştiren okul yapılarına, deyim yerindeyse "temelden çatıya kadar" yansıtılmıştır. Böylelikle 1930'lu yıllardaki işlevsel-çağcıl (modernist ya da kübik) mimarlık uygulamasının alt yapısını hazırlamada etkin olmuştur (Sariaslan, 2004, s.54).

1930'lu yıllarda Almanya ve Avusturya'dan göçmen olarak ülkemize gelen yabancı mimarların etkisi ve Türk toplumunun yapısındaki köklü değişikliklerin ışığında yeni bir mimari anlayış ortaya konulmuştur. Avusturyalı mimar Clemenz Holzmeister, Almanya'dan Weimer Bruno Taut, Martin Elsaesser, Franz Hillfiger, Martin Wagner ve Wilhelm Lithotsky bunlar arasındadır. Bu mimarlar özellikle kamu kuruluşlarının ve eğitim-öğretim kurumlarının ana eğitim yöntemlerini incelemiş ve bunların verilerinden yola çıkarak daha çağdaş ve işlevsel tasarımlı binalar ile ülkemiz mimarisine katkıda bulunmuşlardır (Bozdoğan, 2002, s.86).

Bu süreçte mimari yapılarda anıtsal bir görünümün ağır basma kaygısı, kesme taştan dış cepheler ile girişlerin kolon tertipleri ile görkemli bir görünüş sergilenmesi gibi biçimsel öğeler öne çıkmıştır. Ankara'da bu mimariye örnek olarak yapılan binalardan birisinin mimarı Avusturyalı Ernst Arnold Egli (1893-1974)'dir. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü binası ve içerisindeki büyük kütüphanede Egli'nin yurdun farklı bölgelerinde yapmış olduğu kamu binalarındaki rasyonel-fonksiyoncu (akılcı-işlevsel) çizgiyi, modern teknik ve cephe anlayışını görmek mümkündür (Bozdoğan, 2002, s.86). Egli, İstanbul Üniversitesi Biyoloji Enstitüsü binasını da aynı anlayış ve planlama dâhilinde yapmıştır. Bu çizgide tasarlanan kamu yapılarının ortak özelliği, salt geometrik formların simetrik ya da asimetrik düzenlenmesi ile oluşan kübik kütle biçimlenmesidir (Gülen ve Küçüker, 2002, s.32).

Türk kütüphaneciliğinin büyük isimlerinden Adnan Ötügen (1942, s.4), 1940'lı yılların etkili dergilerinden Halkevleri tarafından yayınlanan Ülküde üniversite kütüphanelerinin mimarisi ile ilgili şu görüşlere yer vermektedir:

"Bir üniversite kurulurken bunun yanı başında laboratuvarın ve kütüphanenin de temeli atılır. Laboratuvar, yükseköğretim müessesesi için ne delmekse kütüphane de o demektir. Yalnız, kütüphaneden kitap deposu anlamı çıkarılmamalıdır.

On, on beş bin kitabı gelişigüzel raflara yerleştirmek, bunun başına otuz-kırk lira maaşlı bir memur veya bekçi koymak kütüphane kurmak sayılmaz. Kütüphane bir bilgi müessesesi, mütemadi gelişmesi temin edilmiş bir ilim mabedi olacaktır. Ve bu mabedin kurulması için fedakârlıktan çekinilmeyecektir. Kütüphane için yapılacak masrafların, harcanacak emekle-

rin yerine masruf olmayacağını kim iddia edebilir? Hangi meslekten olursa olsun, ilim adamı bu müesseseye girdiği zaman aradığını kolayca bulacak, buradan eli kolu boş dönmeyecektir. Bu müesseseyi güzel, mazbut; göreceği büyük hizmete uygun bir binaya yerleştireceğiz. Bu eserin bir milli abide olacağını unutmayacağız. Bu müessesenin başına bilgili adamlar, bu iş için yetiştirilmiş kendisini kütüphanecilik hizmetine vakfedecek mütehasşislar vereceğiz. Onlara refah ve istikbal temin etmeği işimizin yürümesi, kütüphanecilik hizmetleri açısından zaruri göreceğiz. Kütüphanenin ve kütüphanecinin hizmeti, hizmetlerin başında gelir. Memleket ilminin yükselmesi, gelişmesi için kitaplarına ve laboratuvarına kapanan ilim adamına hizmet etmek, onun çalışmasına, eser vermesine vasıta olmak, kütüphaneciye düşen şerefli bir hizmettir ve bu hizmet hor görülmemeli, küçümsenmemelidir”.

Anđan Ötügen’in bu yazıda yer alan “*Bu müesseseyi güzel, mazbut; göreceği büyük hizmete uygun bir binaya yerleştireceğiz. Bu eserin bir milli abide olacağını unutmayacağız*” sözlerinin daha geniş yorumunu, kütüphane mimarisinden söz ettiği başka bir yazısında (Ötügen, 1943, s.13) bulmaktayız. Ona göre kütüphane binaları hem mimari açınsından özgün olmalı, hem de kitapların korunması ve okuyucuların konforu için özel olarak döşenmeli ve teknik aksamla donatılmalıdır. Örnek olarak Londra’daki British Museum, Leipzig’deki Büyük Alman Kütüphanesi (German National Library), Berlin Devlet Kütüphanesi gibi 1940’lı yılların modern örneklerini vermektedir. Ülkemizde o dönemin en modern akademik kütüphanelerinin başında ise Yüksek Ziraat Enstitüsü Kütüphanesi gelmektedir.

Süleymaniye Biyoloji Enstitüsü Kütüphanesinin Kuruluşu

1933 Üniversite Reformu ile birlikte Fen Fakültesinde Biyoloji Enstitüsü Kütüphanesi kurulmuş ve Darülfunun zamanından kalma 200 kadar kitap ile faaliyete geçirilmiştir. Zamanla kütüphane gelişerek 1960’ların başında 5500 cilt eseri kapsar duruma gelmiştir. Bu kütüphanenin kuruluşunda da tıpkı Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün Alman ve Avusturyalı öğretim üyeleri gibi, Ordinyasus Profesörler Alfred Heilbron, Leo Braune, Andre Naville Curt Koswig ve Prof. Dr. Atif Şengün ile dönemin şartlarından kısaca söz etmek gerekir.

Eski adıyla İstanbul Darülfünununa Batı ülkelerindeki üniversitelerin bilimsel düşüncesi ile araştıran-sorgulayan ve yeni yöntemleri uygulayan bir anlayış getirilmek amacı ile yapılacak reform hakkında rapor hazırlamak üzere 1931 yılında Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Albert Malche, Türk Hükümeti tarafından ülkeye davet edilmiştir. 1932 yılında Malche, hazırladığı raporda Fen Fakültesi ile ilgili eleştiri ve tavsiyelerini şu temel noktalarda toplamaktadır: *Fen Fakültesinde doğrudan bir biyoloji eğitimi bulunmamaktadır. Tabii Coğrafya Kürsüsü ve Tıp Fakültesine bağlı olan Antropoloji Kürsüsünün doğa bilimleri ile sıkı ilgisi bulunduğu için, her iki kürsü Fen Fakültesine alınmalıdır. Bu sayede bu kürsüler Yüksek Muallim (Yüksek Öğretmen) Edebiyat ve Tıp öğrencileri için de çekici hale gelebilir. Zooloji İstasyonunda yapılan çalışmalar düzenli olarak geliştirilmelidir. Konuları yakın laboratuvarlar, pahalı olan ve nadiren kullanılan aletler hususunda*

birbirinden faydalanmalı ve yeni aletler alınmalıdır. **Kütüphane dağınıktır, düzenlenerek takviye edilmelidir.** Fen Fakültesinde bir doktora sınıfı açılmalıdır. Malche'nin raporu çerçevesinde yapılan değişikliklerle 1 Ağustos 1933 günü İstanbul Darülfünunu tarihe karışır ve yerine İstanbul Üniversitesi kurulur (İshakoğlu-Kadioğlu, 1998, s.29).

Türkiye'de üniversite reformunun yapıldığı yıl, Almanya'da da Adolf Hitler iktidara gelmiştir. Bilindiği üzere Museviler üzerinde onları toplumdan her yönleriyle soyutlamaya yönelik baskılar da iyice artmıştır. Almanya'yı terk eden Museviler arasındaki akademik sığınmacıların ilk durağı Zürih'te kurulan "Yurtdışındaki Alman Bilim Adamlarına Yardım Cemiyeti" olur. Bu cemiyet, Frankfurt Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsü profesörlerinden Mart 1933 tarihinde İsviçre'ye iltica eden Prof. Dr. Philipp Schwartz'ın öncülüğünde faaliyete geçirilmiştir. Widmann, (1981, ss.41-46) Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin ve bizzat Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün daveti üzerine, İsviçre'deki bu bürodan pek çok mülteci bilim adamı, Türkiye'ye gelerek İstanbul ve Ankara'daki eğitim kurumlarında görev almıştır. Böylece Philipp Schwartz'ın öncülüğünde Alman bilim insanlarının "kitlel akını" ile İstanbul Üniversitesinin "en büyük ve en iyi Alman üniversitesi" olarak tanınması süreci de başlamıştır (Peukert, 1997, s.47).

Göçmen bilim adamları arasında iki botanikçi, Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn (1885-1961) ve Ord. Prof. Dr. Leo Brauner (1898-1974) de vardır. Heilbronn derslerine başlar başlamaz, Avrupa'daki benzerlerine uygun bir botanik bahçesi ve bir Biyoloji Enstitüsü yapılmasını ister. Görüşlerini, kendisi ile sonradan yapılan bir söyleşide şu şekilde açıklar: "*İstanbul'a geldiğim zaman kendimi hiç de iyi bir durumda bulunmayan, sadece üç odadan oluşan bir enstitü önünde buldum. Yaklaşık 1000 kadar öğrenciye derslerimi Zeynep Hanım'ın hipodromunda vermek zorundaydım. Hükümet bu durumun imkânsızlığını kabul etti ve bana yeni bir enstitü kurmak ve sadece 90 bitki yetişen bir bahçeçik yerine yeni bir botanik bahçesi düzenlemek için izin verdi. Yeni enstitünün planı benim, Prof. Dr. Andre Naville ve Prof. Dr. Leo Brauner'in danışmanlığımızda mimar Prof. Dr. E.A. Egli tarafından hazırlandı. 1937'ye kadar aynen bu planlara göre Bakanlıkça mükemmel bir bina yaptırıldı*" (Küçükler, 2008, s.131).

Heilbronn ve Brauner, Enstitüdeki biyoloji eğitim ve öğretimi için 3 Aralık 1933 tarihli raporu, Fen Fakültesi Dekanlığına sunarlar. Bu tarihi raporun birinci maddesi "*Nebatat tedrisi (eğitimi)'nin gayeleridir.* Memleketimizde bilinmeyen Bioloji-Hayatiyat Muallimleri (öğretmenleri) yetiştirmek hususunda nebatat anatomisi ve fizyolojisi, veraset (genetik, kalıtım) ve sınıflama öğretimi. *Lisans Dersleri: Tıp talebesine Umumi nebatat ve genetik eğitimi (P.C.N yani F.K.B eğitimi); Eczacı Mektebi talebesine nebatat eğitimi (anatomi, tıbbi ve endüstriyel botanik). Temel şartlar: Bu eğitim ve öğretim için gereken araç-gereç ve bina. Umumi, tıbbi ve İspençiyari Nebatat ve Genetik için bir Enstitünün inşası ve bir nebatat bahçesinin tesisi için gerekenler: P.C.N sınıfları için en az 500 kişilik bir konferans salonu, 100 kişilik pratik dersler için bir sınıf; lisans öğrencisi için 80 kişilik bir sınıf ve pratik için de bir sınıf. Fizyoloji, kimya ve fotoğrafı laboratuvarları; araştırma laboratuvarları; kütüphane;*

koleksiyonlar ve teknik eşya için odalar; araştırmalar için camlı bahçe (seralı). Nebatat bahçesi için; sistematik, tıbbi, ispençiyari ve biyolojik parseller. Sera; bahçe idare odaları. Eğitim için yardımcı elemanlar; yeterli sayıda doçent ve asistanlar (henüz muktedir -yeterli donanımlara sahip- Türk doçentler bulunmamasına binaen ecnebi yardımcılarının temini zaruridir)" (Küçükler, 2008, s.130).

Mimar Egli tarafından yapıımı sürdürülen bina 4 Haziran 1937 günü eğitime açılmıştır. İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr. Cemil Bilsel, Biyoloji Enstitüsü binasının açılışında yaptığı konuşmasında şunları söylemektedir: "Enstitünün bir tarafı Hayvanat bir tarafı Nebatat'a aittir. Ortada bu amfi müşterektir. Hayvanat Profesörü Naville'ı 1 Nisan'da kaybettik ve bundan çok teessür duyduk. Taşınılan enstitüde ders vermemiş olan profesörün cenazesini talebesi buraya getirdi. Bundan duyulan acı tabutu önünde söylendi ve cenazesi ta vapura kadar talebe tarafından teşyi edildi. Üniversite talebesi, profesör ve idaresinin bu ilgisi Cenevre'de makes (yankı) buldu. Prof. Malche orada söylediği nutukta bundan bilhassa bahsetti. Profesör Naville'in çalıştığı iki Üniversite arasında rabita (bağlılık) olacak ve ibaresi iki Üniversitece tespit olunacak bir plakayı Enstitüye koymağı tensip (uygun bulmak) etik. Buna ait cevabı bugün imza ettim" (Üniversite Konferansları, 1936-1937, ss.354-358).

Süleymaniye'deki Biyoloji Enstitüsü içerisinde Nebatat (Botanik) konusunda iki Enstitü (sonradan Kürsü adını alacaktır) bulunmaktaydı. Bunlar direktörlüğünü Heilbronn'un yaptığı "Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü" ile direktörlüğünü Brauner'in üstlendiği "Umumi Nebatat Enstitüsü"dür (Demiriz, 1982, ss.121-141).

Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsünün yönetimini üstlenen Heilbronn, 28 Mayıs 1885'te Fürth (Bavyera)'de doğmuş, ilk ve orta öğrenimini Fürth ve Nürnberg Realgymnasium'da yaptıktan sonra Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesinde Tabii İlimler (Botanik, Fizik, Kimya) ve yan dal olarak Felsefe ve Müzik okumuş ve 1910'da mezun olmuştur. Kısa süreler Berlin'de Landwirtschaft, Monaco'da Institut Oceanographique'de bilimsel yardımcılık ve araştırma ile ilgili görevlerden sonra, 1914'de doçent, 1919'da profesör olmuş ve 1923'de Üniversitenin Genetik Enstitüsü Direktörlüğüne getirilmiştir. Heilbronn, 1933'de Hitler rejimi tarafından Üniversiteden uzaklaştırılmış ve artan baskılar sonucunda İsviçre'ye geçmek zorunda kalmış ve oradan Türkiye'ye davet edilmiştir. İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü Direktörlüğü görevine Ekim 1933'de başlayarak 26 Mayıs 1955'de yaş haddinden dolayı emekliye ayrılana kadar sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Almanya'ya dönen Heilbronn, Münster Üniversitesi Botanik ve Genetik onursal profesörlüğüne atanmış, 17 Mart 1961'de Münster'de yaşama veda etmiştir (Küçükler ve Gülen, 2003, ss.5-18; Baytop, 2004, ss.316-333).

Umumi Nebatat Enstitüsü'nün yönetimini üstlenen Brauner ise, 6 Mayıs 1898'de Viyana'da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini Viyana ve Berlin'de görmüş, lise olgunluk sınavını Berlin'de 1916'da vermiştir. Brauner 1916-1918 arasında I. Dünya Savaşı sırasın-

da Avusturya-Macaristan ordusunda subay olarak askerlik hizmetini yapmış, üniversite tahsiline Viyana'da başlamış, sonra Greifswald ve Jena'ya geçmiş ve 1922'de Jena Üniversitesinden mezun olmuştur. Berlin ve Würzburg Üniversiteleri Botanik Enstitülerinde çalıştıktan sonra, 1925'de Jena'ya yerleşmiş ve 1932'de profesör olmuştur. Nisan 1933'de Musevi asıllı olması nedeniyle, Alman Hükümetince işine son verilmiş, Ağustos 1933'de Oxford'da görev almış, Ekim 1933'de kendisi gibi botanikçi olan eşi Marianne Brauner ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da "Fen Fakültesi Umumi Nebatat Enstitüsü" direktörlüğüne Ordinaryus Profesör olarak atanmış, burada 22 yıl hizmet verdikten sonra 27 Haziran 1955'de Türkiye'den ayrılmış ve Münih'te Botanik Enstitüsü ve Botanik Bahçesi'nin direktörlüğünü üstlenmiştir. Brauner, 1968'de emekli olmuş ve 1 Ocak 1974'de Münih'te vefat etmiştir (Küçükler ve Gülen, 2003, ss.5-18).

Nebatat Enstitüsü Kütüphanesinden Botanik Anabilim Dalı Kitaplığına

Nebatat Enstitüsü Kütüphanesinin kuruluşu, Zeynep Hanım Konağında Fen Fakültesinin eğitim-öğretim verdiği binada 1933 yılında başlamış, 1937 yılında yeni yapılan Süleymaniye'deki Biyoloji Enstitülerine taşınmıştır.

Fen Fakültesi Botanik Enstitüleri (Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü ile Genel Botanik Enstitüsü)nin ortak yararlanmasına açıktır. Kütüphaneye ilişkin verilen bilgiler bu kütüphaneye emeği geçen öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hüsnü Demiriz'in yazara bıraktığı dosyalardan derlenmiştir.

Kütüphane kadrosu: İlk dönemlerinde resmi bir kütüphane memuru bulunmadığı için öğretim üyeleri tarafından (Heilbronn ve Brauner gibi) yönetildiği ve işlemlerin yürütüldüğü, kütüphanenin kitap kayıtlarındaki el yazılarından doğrulanmıştır. Brauner'in arkasından 1949 yılında Biyoloji Enstitülerine asistan olarak giren ve 1954'de doktorasını veren Hüsnü Demiriz, öğretim üyesi olarak başka görevlerinin yanı sıra emekli olduğu 1988 yılına kadar kitaplıkta çalışmış ve gelen bütün kütüphaneciler için mükemmel bir danışman öğretim üyesi olmuştur (Küçükler, 2000, s.15). Kayıtlara göre 1950'li yıllardan itibaren ayrıca Prof. Dr. Betül Tutel (1957-1962) ve Prof. Dr. Metin Bara (1959-1962) da kütüphanede hizmet vermiştir.. 1957 yılında Biyoloji Enstitüsünün iki katı yıktırılınca kütüphane, Dr. Tutel'in denetiminde Fen Fakültesi bahçesindeki Kuyucu Murat Paşa Medresesine taşınmıştır. Kütüphanede memur olarak 1962 yılında göreve başlayan Berin Taşçı emekli olduktan sonra yerine geçen Gülay Bolat, onun emekliliği sonrasında ise mezun oluncaya kadar Kütüphanecilik Bölümü öğrencisi Yaşar Kanık çalışmıştır. Bu satırların yazarı da, Botanik Anabilim Dalı (o zamanki adı ile Botanik ve Genetik Kürsüsü) nda göreve başladığında, Prof. Dr. Hüsnü Demiriz tarafından kitaplık memuruna yardım etmesi için görevlendirilmiş; birlikte çalışılan memurun emekli olduğu tarihten 2007 yılı Eylül ayına kadar fiilen kütüphaneden sorumlu öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Eylül 2007'den itibaren ise görevlendirilmiş bir memur ile hizmet verilmektedir.

Kütüphanenin kitap ve dergi sayısı, kayıt işleri: Kütüphane koleksiyonu, 1960'lı yıllarda 2500 cilt kitap, 303 başlık süreli yayına ait 3000 sayıyı kapsamaktaydı. 2008 sayımına göre kütüphanede 3900 cilt kitap, 461 başlık botanikğin çeşitli konularında yayınlanmış süreli yayın bulunmaktadır. Kütüphanede, 2007 yılından itibaren yürütülen işlemler ve verilen hizmetlerde bilgisayar kullanılmaya başlanmış ve Üniversite Merkez Kütüphanesinin Ufuk Kütüphane Otomasyon Sistemi ile bağlantılı olarak çalışmaya geçilmiştir.

Sınıflama sistemi: Kütüphanenin kuruluşu ve gayesi botanik bilimi etrafında toplandığından, kütüphanecilikte kullanılan sınıflama sistemlerinden biri tercih edilmemiştir. Kütüphanenin düzeni, "sistematik (konusal) yerleştirme" sistemi üzerine kurulmuştur. Bu sistem, konu yönünden birbiri ile ilgili yayınların gruplar halinde yerleştirilmesi esasına dayanan ve genellikle açık raf düzeni ile çalışan, küçük ve kaynak sayısı az olan –Botanik Anabilim Dalı gibi– kütüphanelerde kullanılmaktadır (Poşul ve Görçelioğlu, 2004, s.83). Koleksiyondaki eserler, botanikğin çeşitli kolları ve botanikle ilgili yardımcı bilimler temel alınarak aşağıda kısaltmaları verilen konulara göre ayrılmışlardır. Kısaltmaları*, kitapların ön kapaklarının arka sol-üst köşesinde kurşun kalemle yazılmış olarak görmek mümkündür.

BT	Bioloji ve Botanik Tarihi; Kongreler
G	Genel Bioloji ve Botanik
MA	Morfoloji ve Anatomi
St	Sitoloji
GE	Genetik – Evolüsyon
F	Fizyoloji
S	Sistematik: Genel ve Fanerogamlar
Sfl	Sistematik: Floralar ve Vegetasyon tasvirleri
SK	Sistematik: Kriptogamlar
PB	Paleobotanik
BC	Bitki Coğrafyası ve Ekoloji
FB	Farmakobotanik
TB	Tatbiki Botanik: Ormancılık ve Ziraat
BH	Bitki Hastalıkları
Y	Yardımcı İlimler: Kimya, Fizik, Matematik vs.
AL	Ansiklopedi ve Lügatlar
AH	Atlas ve Haritalar
B	Bibliyografya
P	Periyodikler

Ödünç verme hizmetleri: Kütüphaneden her iki enstitünün öğretim elemanları faydalanmakta, bazı durumlarda fakültenin diğer enstitülerindeki araştırmacıların istekleri de yerine getirilmektedir. "Genel Botanik Enstitüsü, Fen Fakültesi, İstanbul

Üniversitesi" başlığı ile 14.6.1955 tarihi taşıyan bir kâğıda, daktilo edilen "Kütüphane Kaideleri" yazısı metnin özgün ifadesi ile şöyledir:

1. *Bütün kitap ve mecmualar mümkün olduğu kadar kütüphanede kullanılmalıdır.*
2. *Kitaplar yalnız iki Enstitü tarafından kütüphanede dolaplardan alınabilir. Enstitü azası olmayanlar kütüphaneciye müracaat etmelidir.*
3. *Tozdan muhafaza için dolapların açık bırakılmaması rica olunur.*
4. *Kitapların yerine muhakkak kart konması ve bu kartın üzerine kitabın kısaca ismi, alındığı tarih ve alanın ismi kurşunkalem ile yazılması.*
5. *Kitaplar kullanıldıktan sonra yerine değil, tespit edilen saatlerde kütüphaneciye teslim olunması.*
6. *Kütüphaneden harice alınan kitaplar prensip itibari ile yalnız Profesörün hususi izni ile eve alınabilir. Eve alınmaya izin verildikten sonra alan ismini kütüphaneciye kayıt ettirmelidir.*
7. *Kitaplar, kütüphaneden lüzumundan fazla alıkonamaz, bir haftadan fazla kullanılması için hususi izin alınması lazımdır.*
8. *Ciltlenmemiş mecmualar için de yukarıdaki kaideler caridir.*
9. *Yeni gelen mecmualar ve kitapları alakadarların görmesi için bir hafta mecmua odasının masasında açıkta bırakılacaktır. Bu zaman zarfında hiçbir kimse bu kitapları kütüphaneden izinsiz harice alamaz.*
10. *Aşağıdaki eserler izinsiz kütüphaneden alınamaz: Lügat dolabındakiler ve Floralar.*
11. *Kitapları çizmek veya herhangi bir cümle ilave etmek katiyen memnudur. Kitapların herhangi bir surette tahribi veya yazılıp çizilmesi, kullanılan tarafından görülürse derhal kütüphaneciye haber verilmelidir, aksi takdirde son kullanan mesul tutulacaktır.*

Belgenin imza yerinde isim olmamakla beraber, 27 Haziran 1955 tarihinde emekli olan ve Münih'e dönen Brauner'in son direktiflerinden birisi olduğu, bu yazının özgün şeklinin titizlikle saklandığı Hüsnü Demiriz'in kitaplık dosyasından anlaşılmaktadır.

Hayvanat Enstitüsü Kütüphanesinden Biyoloji Bölümü Kitaplığına

İstanbul'a gelen öğretim üyelerinden İsviçreli Ordinaryus Profesör André Naville (1895–1937), 1934 yılında Fen Fakültesi Hayvanat Enstitüsü Direktörlüğüne atanır. Hayvanat Enstitüsü Kütüphanesinin de kurucusu olan Naville, Fransa'nın güneyinde Hyères'de doğmuş ve gençliğinden başlayarak doğa bilimlerine büyük ilgi duymuştur. Doğa bilimlerinde lisansını 1918'de tamamlayan Naville, kurbağalarda doku ve eklem oluşmasına ilişkin çalışmasını 1922'de tez olarak savunmuştur. Naville özellikle uygulamalı biyoloji bilim dallarının (Tıp, Eczacılık, Dişçilik, Orman Fakülteleri) 1. sınıflarına P.C.N. (Fizik, Kimya, Tabii Bilimler-F.K.B.) derslerini okutmuştur. Zooloji'ye ait dersleri ve laboratuvarları,

batıdaki benzerlerine uygun hatta bazı bakımlardan daha ileri denecek şekilde hazırlanmaya çalışılmıştı. 1935 yılında Süleymaniye’de, Müftülük Binası Bahçesinde Botanik ve Zooloji binalarının tamamlanması Naville’in Zooloji bilimine en önemli katkısı olmuştur. 1 Nisan 1937’de, tifoya yakalanmış ve İstanbul’da yaşama veda etmiştir (Guyenot, 1937, s.163; Gülen ve Küçükler, 2003, ss.5-11).

Naville, 1936 yılında Nebatat ve Hayvanat Enstitülerinin ilk yerleşim mekânı olan Veznecilerdeki Zeynep Hanım Konağında Umumi Hayvanat Enstitüsü (Genel Zooloji)’ne ait ilk kütüphaneyi faaliyete geçirmiştir. 1937’de Süleymaniye’de yeni yapılan binaya taşınan kütüphane, 1957 yılında üst iki katı tamamen yıktırılınca kadar burada hizmet vermeyi sürdürdükten sonra Veznecilerdeki Fen Fakültesi binasına taşınmıştır. Kütüphane için, halen Ord. Prof. Dr. Cemil Bilsel Konferans Salonu adını taşıyan salonunun karşısındaki bir oda seçilmiştir (Üstün, 1976, s.122).

Naville’in ölümü üzerine yerine getirilen Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig, 30 Ekim 1903’de Berlin’de doğmuş, Berlin Schöneberg Hohenzollernschule’den 1922 yılında olgunluk sınavıyla mezun olmuştur. Berlin Üniversitesinde Felsefe, Doğa Bilimleri özellikle Zooloji ve Genetik ağırlıklı eğitiminden sonra Profesör Erwin Bauer’in danışmanlığında Genetik konusunda 1927 tarihinde doktor ünvanını almış ve Münster Üniversitesi Zooloji Enstitüsüne asistan olmuştur.

Münster Üniversitesi Felsefe ve Doğa Bilimleri Fakültesinde Zooloji Enstitüsünde Şubat 1930’da doçent olan Kosswig, 1 Nisan 1933 tarihinde Braunschweig Teknik Yüksek Okulunda Genel Biyoloji ve Zooloji dalı profesörlüğüne atanmıştır. 1 Ekim 1937’de kendi isteği ile Almanya’dan ayrılmış, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Zooloji Enstitüsüne Profesör ve Enstitü Direktörü olarak görevlendirilmiştir. 1951 yılından itibaren Baltalimanı Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü Direktörlüğü de üstlenmiştir. Ayrıca Manyas Gölü Milli Parkı (Manyas Gölü Kuş Cenneti)’ni kurmuştur. 1 Ocak 1955 tarihinde Hamburg Üniversitesine giden Kosswig, 5 ay için tekrar İstanbul’a dönmüş, 1969 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesinde misafir profesör olarak çalışmıştır. 29 Mart 1982 tarihinde Almanya’da vefat eden Kosswig’in cenazesi vasiyeti üzerine İstanbul’a getirilmiş; 8 Nisan 1982 günü Üniversite Merkez Binada düzenlenen törenden sonra Rumeli Hisari Mezarlığında toprağa verilmiştir (Gülen ve Küçükler, 2003, s.4).

Kosswig’in İstanbul’daki yılları, hem kendisi hem de Zooloji bilimi açısından çok verimli olarak bilinir. Fen Fakültesine bağlı kurulan Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsünün yönetimini de üstlenmiştir. 1951 yılında Baltalimanı’ndaki binaların tamirine başlanmış, laboratuvarlar, idare ve toplantı odaları yapılmış, ayrıca geniş bir *kütüphane* oluşturulmuştur. Kütüphane ile ilgilenen öğretim üyeleri arasında başta Curt Kosswig olmak üzere Fazıla Şevket Giz, Recai Ermin ve Atif Şengün de bulunmaktadır.

Biyoloji Enstitüsünün en üst katındaki, Genel Zooloji Seminer Kütüphanesi adını taşıyan salonunda, uzun okuma masaları vardı ve kütüphane ile ilgilenen Dr. Muhtar Başoğlu’nun odasına geçilmekteydi. Kosswig’in asistanlarından Dr. Melekper Öktaş ve

Dr. Nezihe Öztan, kütüphaneden sorumlu öğretim elemanı olarak görev yapmışlar, kitap envanterinin çıkarılmasında ve 1957'de kitapların emin bir biçimde taşınmasında aktif rol oynamışlardır. Kütüphanede ise Meliha Demiryol, Fikret Ermin ile daha sonra Birsen Mengi memur olarak görev yapmıştır (Kişisel konuşmalar, 2008).

Prof. Dr. Atıf Şengün 1969 yılında Fen Fakültesinde kurmuş olduğu Radyobiyoloji Kürsüsü Başkanlığına getirilmiş ve "Radyobiyoloji Seminer Kitaplığı"nı hazırlamıştır (Üstün, 1976, s.122). Zooloji Kütüphanesi 1980'li yılların başından itibaren Biyoloji Bölümü Kitaplığı olarak hizmet vermektedir. Kitaplıkta yaklaşık 5000 cilt kitap, 225 başlık yayını durmuş, 50 başlık yayınlanmaya devam eden süreli yayın bulunmaktadır. Koleksiyonda zooloji, genetik, sitoloji ve moleküler biyoloji konulu kitapların dışında evrim, hidrobiyoloji, mikrobiyoloji, radyobiyoloji, tıp vb. konular ve az sayıda diğer fen bilimlerine ait (fizik, kimya vb.) konular da yer almaktadır. Kütüphanenin oturmuş olduğu 210 m²'lik alanda araştırmacılara bir kütüphane memuru yardım etmekte, fotokopi hizmeti sunmaktadır. Kitaplıkta bir de toplantı salonu bulunmaktadır

Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) ve Muhlis Kütüphanesi

1933 Üniversite Reformun getirdiği ivme ile kurulan zengin kütüphanelerden birisi, çok kişi tarafından bilinmeyen, ancak 1940'lardaki Ankara'da gerek kuruluş amaçları ve gerekse fiziki yapısı ile göz kamaştırıcı Yüksek Ziraat Enstitüsü (YZE) Kütüphanesidir. 30 Ekim 1933 tarihinde hizmete açılan Enstitüsünde çalışan yerli ve yabancı bilim adamları bir de müze kurmuşlardı: *Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Müzesi*. Müze Müdürlüğünü, Kitap Saray olarak da bilinen *Muhlis Kütüphanesi* Müdürü Dr. Joseph Stummvoll yapmaktaydı.

Kütüphaneye, uzun yıllar Tarım Bakanlığı yapan Muhlis Erkmen'e izafen Muhlis Kütüphanesi adı verilmiştir (Karataş, 2002, s.13). Kuruluşundan itibaren, on yıllık sürede 50.000 kitap varlığı ile dikkati çeken koleksiyon, doğa bilimleri, tıp, arkeoloji, coğrafya, ekonomik ve sosyal hayat, matematik ve ağırlıklı olarak ziraat yayınlarını barındırmaktaydı (Ziraat Fakültesi Müzesi, 1943, s. 5). Nitekim o zamanlar Ankara'da genel bir kütüphane olmadığından, tarihi, teknik, bilimsel ve Goethe'nin eserleri gibi edebi eserler de alınmaktaydı. Stummvoll, kütüphane çalışanlarına yaklaşık üç ay süren kursu vermiş ve "*Yeni Türkiye'de Kütüphanecilik*" adlı bir makale yazmıştır (Müller, 1998, s.229). Bu makale, Türk kütüphanecilik tarihi açısından son derece değerli olduğundan bazı paragraflarından alıntılar yapmak gerekecektir. Stummvoll (1935, s.325)'un belirttiğine göre:

Ankara'nın en önemli ve Türkiye'nin en modern kütüphanesi, hiç şüphesiz 1933 yılında teşkil olunan Yüksek Tarım Enstitüsünün kütüphanesidir. Alman hükümeti, yeni kurulan yüksek mektebin kütüphanesinin esasını teşkil etmek üzere Alman kitapçılığı ve Alman bilgisi yardım kurumu ile birlikte takriben 20000 cilt kitap hediye etmiştir. Kitapların seçilmesi esnasında oldukça geniş bir çerçeve içinde hareket edilmiş ve sade tabii ilimler, tarım, ormancılık, baytarlık ve teknoloji gibi bugün öğrenilen ilimlerden başka bu mektebin ileride

bir tarım üniversitesi haline konması ihtimaline karşı, bütün ilim şubelerinin edebiyatına başvurulmuştur. Almanya'dan gelen kitaplara, İstanbul'daki Baytar Okulundan, umumi kütüphaneden ve enstitü kütüphanelerinden alınanlar ilave olunarak, büyük bir kısmı da Tarım Bakanı Muhlis Erkmen'den olmak üzere 40.000 cilde çıkarılmıştır. Kütüphanenin organizasyonu bazı özel şartlar dışında tamamı ile Leipzig Kütüphanesine benzemektedir. Kütüphanede her biri 78 kişi alan iki okuma salonu, kolaylıkla kullanılabilen 3000 ciltlik el Biblioteki ve 200 mevkut (belli tarihlerde çıkan) gazete ve mecmuanın bulunduğu gazete salonu vardır. Ayda 4000 talebe ve diğer okuyucular tarafından ziyaret edilmektedir

YZE matbaasında, araştırmacıların çeşitli yayınları zamanın en modern baskı makineleri ile basılmakta, ülkemizin o zamana kadar görmediği kalitede ciltlenip hazırlanmaktaydı. Avrupa'nın 45 bilimsel enstitüsü ile değişim programı çerçevesinde yayınlar gönderilmekte ve alınmaktaydı (Tarus ve Baykal, 1940, ss.44-45).

Sonuç

Üniversitelerde lisans eğitiminin tamamlanmasından sonraki bilimsel çalışmalar yüksek lisans ve doktora. Tez yapan öğrencilerin başvuru kaynakları ve araştırma için gerekli yayınları bulacağı yer de kütüphanelerdir. Bu çalışmaya öğrencinin tez danışmanı ve uzman kütüphanecinin de katılması çok sağlıklı sonuçların alınmasını sağlayacaktır (Toplu, 1992, s.3). Botanik Anabilim Dalı Kitaplığı, 1933 yılından itibaren bu hizmeti, özellikle öğretim üyeleri açısından son derece yetkin olarak vermektedir. Bu konuda önceki paragraflarda adları verilen öğretim üyeleri ve onların dışında isimleri geçmeyen birçok akademisyen bu hizmeti gönüllü olarak vermiştir. Bu satırların yazarı da aynı hizmeti, bir kurum geleneği ve bilimsel çalışma anlayışı bağlamında, gerek lisans ve gerekse lisanüstü öğrencilerine vermeyi sürdürmektedir.

Bu özellikleri taşıması nedeniyle Botanik Anabilim Dalı Kitaplığı, kuruluş felsefesine göre danışma hizmeti vermektedir. 1937'den itibaren Enstitüde çalışan akademisyenlerin yaptığı bu görevi, o yıllarda ismi konulmasa da, son yıllarda önemli bir kütüphanecilik konusu olan *Öğretim üyelerinin Danışma Kütüphanecilerine Rehberliği* (Cardwell, 2001, s.399) çerçevesinde tanımlamak doğru olacaktır.

44.Kütüphanecilik Haftası Programı çerçevesinde, "2010 Kültür Başkenti İstanbul ve Kütüphane" adlı panelde sunulan bildiri, Adnan Ötügen'den kısa ama öz bir alıntı ile bitirilmiştir:

"Genel olarak gerek yüksek tahsilli müteahhas kütüphanecilerde ve gerekse orta dereceli kütüphane memurlarında aranan vasıfları şöylece tespit edebiliriz: Kitaba karşı ilgi ve sevgi, son derece intizam severlik, geniş "ansiklopedik bilgi"; mümkün olduğu kadar fazla yabancı dil bilme; kuvvetli hafıza; okunaklı yazı. Dalgın, dağınık ve ihmalcı adam, kütüphane hizmetine elverişli değildir. Kütüphanecinin işlerinde son derece titiz olması şarttır.

İthaf ve Teşekkür: Bu makale, *kitaba ve kütüphaneye karşı sınırsız ilgisi ve sevgisi, son derece intizam severliği, geniş "ansiklopedik bilgi"nin yanı sıra Botanik alanındaki derin bilgisi, mümkün olduğu kadar fazla yabancı dil bilmesi; kuvvetli hafızası; okunaklı yazısı* ile öne çıkan Botanik Anabilim Dalı öğretim üyesi, değerli hocam Prof. Dr. Hüsni DEMİRİZ (1920-1999)'e ithaf edilmiştir.

Bu kütüphanenin son derece düzenli ve verimli çalışmasında büyük emeği bulunan hocam Prof. Dr. Betül TUTEL'e; benim de yetişmemde payı olan kütüphane memuru değerli Gülay BOLAT'a; Zooloji Kütüphanesi konusunda verdiği bilgiler için Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig'in doktora öğrencilerinden Prof. Dr. Neriman OZBAN'a, Dr. Nebia KUTAYGİL'e, Prof. Dr. Nezihe ÖZTAN'a, Prof. Dr. Necla DEMİR'e; Botanik Enstitüleri kurucularından Ord. Prof. Dr. Leo BRAUNER'in doktora öğrencilerinden Prof. Dr. Yusuf VARDAR'a ve Prof. Dr. Dinçer GÜLEN'e de teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca 44. Kütüphanecilik Haftası Programı çerçevesinde, "2010 Kültür Başkenti İstanbul ve Kütüphane" adlı panele konuşmacı olarak davet eden değerli meslektaşım, İ.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyelerinden, Prof. Dr. Hasan S. KESEROĞLU'na ilgisinden ötürü, İ.Ü. Merkez Kütüphanesi uzman kütüphanecilerinden Kemal ÖZTÜRK'e de çalışmalarım sırasındaki yardım ve destekleri için teşekkür ederim.

Kaynakça

- Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün On Yılı. (1943). *Ziraat Dergisi*, 4(46), 1.
- Baysal, J. (1992). *Kitap ve kütüphane tarihine giriş*. İstanbul: TKD.
- Baytop, A. (2004). *Türkiye'de botanik tarihi araştırmaları*. Ankara: TÜBİTAK.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve ulusun inşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde mimari kültür*. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Cardwell, C. (2001). Öğretim üyeleri: Danışma kütüphanecileri için gerekli bir kaynak. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(4), 399-406.
- Çakmak, N. (2006). Antikçağdan 21.yüzyıla İskenderiye Kütüphanesi. *Düşünceler*, (62), 4.
- Demiriz, H. (1982). Fen Fakültesinin botanik alanındaki araştırmalara ve öğretime katkısı. A. Y. Özemre (Ed.). *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde çeşitli fen bilimi dallarının Cumhuriyet Dönemindeki gelişmesi ve milletlerarası bilime katkısı* içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Dinçer, G. ve Küçükler, O. (2003). 1933 Üniversite Reformu çerçevesinde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde eğitim ve öğretime katkıda bulunan Avrupalı bilim adamları: Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig (1903-1982) bilimsel çalışmaları ve zooloji bilim dalına katkıları. *Acta Naturae* 4, 4.
- Guyenot, E. (1937). Andre Naville. *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası Yeni Seri*, 2 (3/4), 163.
- Gülen, D. ve Küçükler, O. (2002). İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Enstitüleri kuruluş süreci ve tarihsel belgeler. *Acta Naturae* 2, 32.
- Gülen, D. ve Küçükler, O. (2003). 1933 Üniversite Reformu çerçevesinde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde eğitim ve öğretime katkıda bulunan Avrupalı bilim adamları: Ord. Prof. Dr. Andre Naville (1895-1937) biyografisi, bilimsel çalışmaları ve Zooloji Bilim Dalına katkıları. *Acta Naturae* 3, 5.

- Ishakoğlu–Kadioğlu, S. (1998). *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi tarihçesi (1900-1946)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Karataş, M. (2002). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Muhlis Erkmen Kütüphanesi. *Ünibilgi*, (13). 25 Ekim 2010 tarihinde <http://bultenler.ankara.edu.tr/dergiler/9/92/sayi92.pdf> adresinden erişildi.
- Kişisel Konuşmalar. (Haziran, 2008). *Neriman OZBAN, Nebia KUTAYGİL, Nezihe ÖZTAN, Necla DEMİR, Yusuf VARDAR, Dinçer GÜLEN*. İstanbul.
- Küçükler, O. (Ed.) (2000). *Türkiye’de botanik-zooloji eğitimi ve öğretiminde 67 Yıl. 1933-2000*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Küçükler, O. (2008). 1933 Üniversite Reformu çerçevesinde Türkiye’de doğa bilimleri eğitimi ve öğretiminde bir dönüm noktası: İstanbul Üniversitesi Hayvanat ve Nebatat Enstitüleri II. *Ulusal Doğa Tarihi Kongresi, 2006, Ankara* içinde. Ankara: Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği Yayını.
- Küçükler, O. ve Gülen, D. (2003). Türkiye’de 1933 Üniversite Reformu sonrasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde eğitim ve öğretime katkıda bulunan Avrupalı bilim adamları, Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn (1885-1961) bilimsel çalışmaları ve botanik bilim dalına katkıları. *Acta Naturae* 5, 5-18.
- Müller, H. (1998). *German Librarians in exile in Turkey, 1933-1945. Libraries and Culture*, 33(3), 294-305.
- Ötüken, A. (1942). Kütüphane meselesi. *Ülkü*. (21), 4.
- Ötüken, A. (1943). Örnek bilim kütüphanesi. *Ülkü*. (40), 13.
- Peukert, H. (1997). Göçmen Alman bilim adamları Türkiye’de: Boğazda bir kürsü. *Tarih ve Toplum*, 27(161), 47.
- Poşul, S. ve Görçelioğlu, E. (2004). Kâğıt, kitap ve kütüphaneler. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B. 54(2), 83.
- Rektör Cemil Bilsel’in Biyoloji Enstitüsünü açış nutku. (1936-1937). Üniversite Konferansları* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Sariaslan, Ü. (2004). *Cumhuriyet’in mimarları: “Kuruluş Ankarası”nda üç mimar: Kemalettin – Ernst Arnold Egli, Bruno Taut*. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Stummvoll, J. (1935). Yeni Türkiye’de kütüphanecilik. *Aydın Tarihi*. 23, 325.
- Tarus, İ. ve Baykal, C. (1940). *Yüksek Ziraat Enstitüsünü tanıtıyoruz*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Toplu, M. (1992). Üniversite kütüphanelerinin bilimsel araştırmadaki işlevi ve Türkiye gerçeği (1). *Türk Kütüphaneciliği*, 6(1), 3.
- Üstün, A. (1976). *İstanbul Üniversitesine bağlı kütüphaneler*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Widmann, H. (1981). *Atatürk Üniversite Reformu (Almanca konuşulan ülkelerden 1933 Yılından sonra Türkiye’ye gelen öğretim üyeleri) yaşam öyküleri – çalışmaları – etkileri*. (A. Kazancıgil ve S. Bozkurt. Çev.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Özel Seri.3.
- Ziraat Fakültesi Müzesi. (1943). *Ziraat Dergisi*. 4(46), 5.

(Soldan sağa) **Üst sıra** : Hüsnü Demiriz, Metin Bara ve Betül Tutel;

Orta sıra: H.Demiriz(1987) kütüphaneye gelen dergi ve kitapları teşhir için hazırlarken (1987); Açık raf sistemi ve O. Küçükler (2010)

Alt sıra: Kütüphaneden genel bir görünüm